

ČÁLGOTEKNOLOGALAŠ ČOVDOSAT OLBUIDE GEAIN LEA DEMEANSA

Sprák: Nordsamisk

Demeansa geažil sáhtá leat váttis dahkat beaivválaš doaimmaid nugo muitit šiehtadusaid, váldit dálkasiid, gávdnat ruovttu, geavahit TV gáiddusstivrrana, mobiilalefovnna ja dihtora. Danne sáhttet olbmot geain lea demeansa, dárbbasit čálgoteknologiija mii doarju dahje buhte kognitiiva massima go galgá hálldašit beaivválaš doaimmaid. Lea dehálaš muitit ahte čálgoteknologalaš čovdosiid ásaheapmi ii leat iešalddis ulbmil, muhto reaidu mii galgá addit olbmui geas lea demeansa, eanet oadjebasvuoda, iešheanalašvuoda ja máhttestuvvama. Seammas sáhttet čálgoteknologalaš čovdosat maiddá leat doarjjan oapmahaččaide ja/dahje leat mielde buorideamen dearvvašvuoda- ja fuollabálvalusaid resursaávkástallama ja kvalitehta.

Čálgoteknologalaš čovdosiid sáhtá juohkit teknologiiji man olmmoš geas lea demeansa geavaha, teknologiiji man olmmoš geas lea demeansa geavaha ovttas oapmahaččaiguin dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargiiguin, ja teknologiiji man oapmahaččat dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargit stivrejit. Demeansasympptomat sáhttet rievddadit olbmuid mielde, ja teknologiija ferte heivehuvvot ovttaskas olbmui. Sivas go demeansa dábalaččat vearáska áiggi mielde, de sáhtá leat dárbu iešguđetlágan teknologiiji main leat iešguđetlágan ulbmilat dávdda iešguđet dásiin.

Iešguđetlágan teknologalaš čovdosiid ovdamearkkat

Teknologiija man geavaha dušše olmmoš geas lea demeansa	Teknologiija man olmmoš geas lea demeansa geavaha ovttas oapmahaččaiguin dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargiiguin	Teknologiija man oapmahaččat dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargit stivrejit
<ul style="list-style-type: none"> • elektrovnnalaš kaleanddar • álkes tiibma • álkes mobiilalefovdna • álkes tv, rádio ja musihkkačuojanas • heivehuvvon gáiddusstivrran 	<ul style="list-style-type: none"> • lokaliserenteknologiija/GPS • elektrovnnalaš uksalohkka • elektrovnnalaš kaleanddar • dálkkasmerren • digitála álbum 	<ul style="list-style-type: none"> • lokaliserenteknologiija/GPS • automáhtalaš čuovgastivren • elektrovnnalaš uksalohkka • liekkasensor • lihkadansensor • gahččansensor • uksaalárbma • digitála bearráigeahčča

Ovdamearka dasa ahte olbmot geain lea demeansa, ieža geavahit teknologiija

Anna rahčá doallat bajilgova beaivválaš doaimmain ja šiehtadusain. Son jearaha mángii iežas neiddas mii lea dáhphuvvan, ja mii galgá dáhphuvvat. Son ii muitte šiehtadusaid. Ulbmil lea veahkehit Anna vai son nagoda doallat bajilgova beaivválaš doaimmain. Elektrovnnalaš kaleanddar sáhtá leat čoavddus dása. Gávdnojit iešguđetlágan elektrovnnalaš kaleandar mat čájehit tiimma, beavvi ja dáhtona ja šiehtadusaid mat leat vurkejuvvon dasa. Dasa lassin čájehit dat lea go idja vai beavvi. Šearpma sisdoalu sáhtá heivehit olbmo dárbbuide ja sávaldagaide.

Ovdamearka geavahit teknologiija ovttas oapmahaččaiguin

Hánsa ii dieđe gos ruoktu lea go son fitná vázzimin juohke beavvi. Son dávjá jearrá amas olbmuin gos ruoktu lea, muhto ii son álo muitte gos son orru. Eamit fuolastuvvá go son jávká guhká. Ulbmil lea veahkehit Hánsa ain beassat vázzit beaivválaččat. GPS:in sáhtá eamit oaidnit gos Hánsa lea, ja son sáhtá ieš bivdit veahki jus ii dádjat ruoktot.

GPS sáhtá lokaliseret gos olmmoš lea. Dat sáhtá leat dego oadjebasvuodaalárbma, tiibma dahje leat installerejuvvon mobiilalefovnii dahje skuovvavuđđui.

Ovdamearka dasa mo dearvvašvuoda- ja fuollabargit geavahit teknologija bálvalusain

Sigrun ássá okto ja fitná dávjá hivssegis ihkku. Son lea moddii gahččan ja ballá fas gahččamis. Su mielas lea maiddáí váttis gávdnat seangga fas maŋŋá go lea fitnan hivssegis. Sigrunii lea mearriduvvon bearráigeahčču oktii juohke ija maŋŋá gahččamiid. Sigruna mielas dat muosehuhtá su nahkáriid. Ulbmil lea veahkehit Sigruna, vai son dovdá iežas oadjebassan, ii ge su nahkáriid galgga muosehuhtit dárbbasmeahttumit. Okta čoavddus sáhtá leat digitála bearráigeahčču nu ahte sensorat registrerejit goas son guoddá seangga. Čuovga cahkkehuvvo, ja dasa lassin diedihuvvo gieldda dearvvašvuoda- ja fuollabálvalussii jus son ii fas máhca seŋgii dihto áiggi maŋŋá.

Háhkát čálgoteknologalaš čovdosiid

Olmmoš geas lea demeansa, sáhtá ieš ohcat čálgoteknologalaš čovdosiid. Ávžžuhuvvo dattetge ahte ruovttuvuđot bálvalusat, ergoterapevta dahje gieldda mutojoavku kártejit, evttohit ja vejolaččat ohcet olbmo ovddas geas lea demeansa, áigequovdilis čálgoteknologalaš čovdosiid.

Leat máŋga vuogi háhkát čálgoteknologiija

- ohcat gielddas
- ohcat NAV veahkkeneavvoguovddázis
- oastit buktagiid dábálaš buvddas

Lea dehálaš muitit ahte gielddas ii leat ovddasvástádus teknologalaš čovdosiidda mat leat oston priváhta. Jus gieldda dattetge vállje geavahišgoahit dákkár teknologalaš čovdosiid, de sis lea ovddasvástádus dasa ahte teknologija doaibmá dohkálaččat.

Váldit atnui čálgoteknologalaš čovdosiid

Sáhtá leat ávkkálaš geavahišgoahit čálgoteknologiija árrat go šaddá dárbu. Olbmuide geain lea demeansa, sáhtá leat álkit geavahit teknologiija go dat árrat šaddá oassin olbmo dábiin ja rutiinnain. Gos čálgoteknologiija addojuvvo oassin dearvvašvuoda- ja fuollabálvalusas, de lea gieldda ovddasvástádus oahpaheapmái ja čuovvoleapmái ja sihkkarastit ahte teknologiija álo doaibma dohkálaččat. Oapmahaččat ja/dahje dearvvašvuodabargit fertejit dávjá veahkehit ja movttiidahttit olbmo geas lea demeansa geavahit dánlágan teknologiija árgabeaivvis. Danne lea dehálaš ahte sihke olmmoš geas lea demeansa, ja oapmahaččat ožžot buori oahpaheami.

Dárbbut olbmuide geain lea demeansa, rivdet dađi mielde go dávda ovdána. Danne ferte čálgoteknologalaš čovdosiid ávkki jámma árvvoštallat. Ságaškuša ja ráddádala áinnas dearvvašvuoda- ja fuollabargiiguin ja diedit gildii jus din mielas ii leat čálgoteknologiijas mihkkege vehkiid ja ávkkiid.

Demeansaožžun sáhtá váikkuhit olbmo miehtangelbui. Go galgá váldit atnui ođđa bálvalusaid, ovdamearkka dihtii čálgoteknologiija, de ferte árvvoštallat sáhtá go olmmoš geas lea demeansa, ieš miehtat dahje hilgut fálaldaga. Miehtan lea sorjavaš dilálašvuodas, ja olbmos geas lea demeansa, sáhtá leat miehtangelbu áššiin mat gusket oadjebasvuodaalárpma geavaheapmái, muhto ii dálkkodeapmái.

Girjjálašvuodarávvat: Aldring og helse: www.aldringoghelse.no/demens/velferdsteknologi/, Hva kan hjelpe?: www.hvakanhjelpe.no, Nasjonalforeningen for folkehelsen: <https://nasjonalforeningen.no/demens/etter-diagnosen/tekniske-hjelpemidler/>

Fáddáárkka lea Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse ráhkadan Dearvvašvuodadirektoráhta gohččuma vuodul, mii lea oassin 2020 Demeansaplánas.

Doarjjafállit: Margit Gausdal Strandenæs, Ida Wulff Jensen

Govven: Martin Lundsvoll, Aldring og helse

Almmuhuvvon: 04.09.2020